

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ЕКЗАМЕНУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(на основі базової загальної середньої освіти)

Пояснювальна записка

Мова належить до найважливіших ознак людини. Вона є засобом і матеріалом формування й становлення особистості людини, її інтелекту, волі, почуттів та формою буття. Мова – це безперервний процес пізнання світу, його освоєння людиною. Мова є засобом спілкування між людьми, передання власного досвіду іншим і збагачення досвідом інших.

Програму з української мови для вступників технікуму розроблено з урахуванням чинних програм з української мови для 5-9 класів.

На екзамені з української мови абітурієнти повинні:

знати:

- ✓ основні правила української орфографії і пунктуації.

вміти:

- ✓ правильно й охайно писати слова на вивчені орфографічні правила та словникові слова;
- ✓ правильно ставити розділові знаки відповідно до опрацьованих правил пунктуації;
- ✓ належним чином оформляти роботу.

1. Фонетика. Графіка

- Уподібнення приголосних звуків.
- Спрощення в групах приголосних.
- Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків.
- Словотвір
- Основні способи творення іменників, прикметників, дієслів, прислівників.
- Складні слова.
- Сполучні голосні [о], [е] у складних словах.

2. Морфологія

– Іменник

- Особливості вживання та написання відмінкових форм.
- Букви -а(-я), -у(-ю) в закінченнях іменників другої відміни.
- Відмінювання іменників, що мають лише форму множини.
- Невідмінювані іменники в українській мові.
- Написання і відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові.

– Прикметник

- Зміни приголосних при творенні ступенів порівняння прикметників.
- Особливості відмінювання прикметників (тверда й м'яка групи).

– Числівник

- Особливості відмінювання кількісних та порядкових числівників.

– Займенник

- Творення й правопис неозначених і заперечних займенників.

– Дієслово

- Чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього та майбутнього часу.
- Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу.
- Відмінювання дієприкметників. Дієприкметниковий зворот. Творення дієприслівників доконаного й недоконаного виду. Дієприслівниковий зворот.

– Прислівник

- Зміни приголосних при творенні прислівників вищого та найвищого ступенів порівняння.
- Правопис прислівників на -о, -е, утворених від прикметників і дієприкметників.
- Написання прислівників разом і через дефіс.

3. Пунктуація

Вживання розділових знаків

– *Кома ставиться*

1. Між однорідними членами речення за відсутності сполучників.
2. Перед протиставними сполучниками а, але, проте, зате, однак, та (у значенні але).
3. Перед єднальними (і, й, та (в значенні і) та й, також, ні-ні і-і) і розділовими (чи-чи, хоч-хоч, або чи, то-то, не то-не то, чи то-чи то) сполучниками, якщо вони повторюються.
4. При парних сполучниках(як-так і, не тільки - але(й), не стільки - скільки) кома ставиться перед другим сполучником.
5. Між однорідними членами, з'єднаними сполучниками попарно, кома ставиться між кожною парою.

– *Кома не ставиться*

1. Між однорідними членами, коли єднальні, розділові або протиставні сполучники вжиті один раз.
2. Перед першим повторювальним сполучником, якщо з нього починається перелік.
3. Якщо повторюваний сполучник -і з'єднує різні однорідні члени.
4. При повторенні сполучників, коли однорідні члени речення є сталим виразом.
5. Між двома дієсловами в однаковій формі, одне з яких означає рух, друге – його мету.

6. Якщо між двома однаковими словами стоїть заперечна частка.

– *Тире ставиться*

1. При протиставленні.
2. Коли наступний однорідний член (присудок) уточнює, виражає наслідок, швидку зміну подій, причину попередньої дії.

– *Крапка з комою ставиться*

У реченнях складної синтаксичної конструкції, де виражено не одну, а кілька думок, далеких за змістом; кожна з цих думок оформлена як поширене ускладнене речення і має свої розділові знаки.

– *Відокремлюється тире*

1. Прикладка, яка має уточнююче значення, чи вже має у своєму складі розділові знаки.

– *Комами відокремлюється*

1. Утворюючі та пояснюючі члени речення, які пов'язані з уточнюючим словом інтонаційно та сполучниками -або, -а саме, -тобто.

2. Уточнюючі обставини (крім допусту).

– *Тире ставиться*

1. Коли підмет і додаток уточнюють або пояснюють прикладки.

2. Якщо уточнюючим є присудок.

3. Коли пояснюючі члени речення приєднуються без сполучника.

4. Якщо уточнюючим є узгоджене означення.

Уточнюючі й пояснюючі члени речення не відокремлюються

1. Коли не виділяються ні паузою, ні змістом.

2. Якщо обставина чи означення мають уточнюючі чи пояснюючі члени речення з ширшим змістом.

– *Комами виділяються*

1. Вставні слова, які підкреслюють імовірність чи вірогідність повідомлюваного: мабуть, зрозуміло, певно, здається та ін. – що виражають різні почуття: на щастя, на жаль, як на зло та інші.

- котрі вказують на зв'язок думок, послідовність викладу, висновки: до речі, по-перше, проте, однак, взагалі та інші.

- що вказують на джерело повідомлення: за словами, кажуть та ін. – які вживаються з метою привернути увагу співрозмовника до висловленої думки: уявіть собі, даруйте, прошу, розумієте та ін.

2. Вставні словосполучення та речення, якщо вони приєднуються сполучними словами, а також без них.

– *Дужками виділяються*

1. Слова або речення, якщо вони вживаються як додаткове зауваження і за змістом не пов'язані з основним текстом.

2. Прізвище автора і назва твору, які стоять після цитати, авторські зауваження тощо.

3. Вставлені речення, які доповнюють, уточнюють усе речення або якийсь його член, і різко випадають із синтаксичної структури.

– *Типе виділяються*

Слова або вставлені конструкції, коли вони мають характер додаткового повідомлення і немає потреби різко виділяти їх з тексту основного речення.

Вживання розділових знаків у реченнях

– *Означення відокремлюються комами*

1. Поширені узгоджені означення, що стоять після означувального слова.
2. Поширені та непоширені узгоджені означення, якщо між ними та означувальним іменником є інші члени речення.

3. Одиначні чи поширені означення, які пояснюють особовий займенник.

4. Узгоджені означення, виражені прикметниковими і дієприкметниковими зворотами, якщо вони стоять перед пояснювальним словом і мають додатковий причинний, обставинний або допустовий відтінок.

5. Узгоджені поширені означення, що стоять не поруч пояснювального слова, і виділені при вимові паузами незалежно від їхнього значення і позиції.

6. Неузгодженні означення, які мають особливе смислове навантаження, а при вимові є відповідна пауза

– *Не відокремлюються комами*

1. Узгодженні означення, виражені зворотами, що стоять безпосередньо перед пояснювальними словами і не мають обставинного відтінку у значенні.

2. Узгодженні означення, що стосуються присвійних займенників.

3. Неузгодженні означення, якщо немає інтонаційного і смислового виділення.

– *Приклади відокремлюються комами*

1. Одиначні узгоджені приклади, якщо вони стоять після іменника, що є власною назвою.

2. Поширені прикладки, що стосуються іменника загальної назви.

3. Прикладки, що стосуються особового займенника, незалежно від місця в реченні.

4. Прикладки, що вживаються із сполучником як і мають причинний відтінок значення.

Прикладки, що приєднуються до пояснювальних ними слів, уточнюючими словами (наприклад, особливо, а саме, на ім'я, як-то, зокрема, тобто, або та ін.)

При словах як-то, а саме кома ставиться перед ними, а після них двокрапка.

– Не відокремлюються комами

1. Прикладки зі сполучником як, коли немає причинного відтінку в значенні.

2. Прикладки зі сполучником як, коли вони мають значення "в ролях кого, чого"

– Додатки відокремлюються комами

Зі словом крім (окрім, опріч) – завжди, з іншими словами з прийменниками замість, за винятком, прислівниками – особливо, зокрема, часом, часто, завжди, частками навіть, аж, сполучниками хоч не тільки -але й якщо цього вимагає смислове і стилістичне навантаження.

– Прикладка, яка пишеться через дефіс

1. Прикладка, яка стоїть після власної назви і тісно пов'язана змістовно.

2. Узгоджена прикладка, коли обидва іменники загальні назви.

– Відокремлюється тире

Прикладка, яка має уточнююче значення, чи вже має у своєму складі розділові знаки.

Способи відтворення чужого мовлення

Розділові знаки при прямій і непрямій мові.

Речення з прямою мовою.

Слова автора.

Заміна прямої мови непрямою.

Цитата як різновид прямої мови.

Діалог.

4. Орфографія

Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні [е], [и], [о] в коренях слів.

Сполучення йо, ьо.

Правила вживання м'якого знака.

Правила вживання апострофа.

Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних звуків.

Правопис префіксів і суфіксів.

Правопис великої літери.

Лапки у власних назвах.

Написання слів іншомовного походження.

Основні правила переносу слів з рядка в рядок.

Написання складних слів разом і через дефіс.

Правопис н та нн у прикметниках і дієприкметниках, не з різними частинами прислівникового типу.

Написання разом і через дефіс (прислівників, службових частин мови, вигуків).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабій І.М., Вільчинська Т.П. Службові слова в сучасній українській мові. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004.
2. Беляєв О.М. та ін. Українська мова: 10-11 кл. – Освіта, 1998.
3. Білоусенко П.І. та ін. Диктант на „п’ять” без правил: Домашній репетитор абітурієнта / Укладачі: П.І.Білоусенко, М.П.Єфименко, В.В.Пестрецов. – Запоріжжя: ЗДУ, 1997.
4. Гнатюк Л.П., Бас-Кононенко О.В. Українська мова: Навчальний посібник. – 4-те вид., випр. і доп. – К.: Знання-Прес, 2006.
5. Данильцова У.Д. Українська мова на кожен день: Довідник. – К.: А.С.К., 2005.
6. Збірник диктантів для державної підсумкової атестації з української мови: 9 клас. / Укл. Мацько Л.І., Мацько О.М., Сидоренко О.М. – К.: Центр навчально-методичної літератури, 2013.
7. Зубков М.Г. Українська мова: Універсальний довідник. – Харків: Школа, 2004.
8. Кіраль С.С. „Як парость виноградної лози...”: Посібник з української мови і літератури для вступників до вищих навчальних закладів / С.С.Кіраль, О.В.Єременко, Т.М.Чухліб. – К.: Вид-во Держкомстату України, 2002.
9. Козачук Г.О. Українська мова для абітурієнтів: Навчальний посібник – К.: Вища школа, 2007.
10. Кононенко В.І. Рідне слово: Підручник для шкіл з поглибленим вивченням української мови, ліцеїв, гімназій, колегіумів. – К.: Богдан, 2001.
11. Мацько Л.І., Мацько О.М., Сидоренко О.М. Українська мова: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1998.
12. Нечволод Л.І. Сучасний український правопис: Комплексний довідник. – Харків: Торсінг, 2005.
13. Олійник О.Б. Українська мова: 10-11 кл. – К.: Альфа, 1999.
14. Орфографія української мови: Просто про складне / Радченко І. – К.: Шкільний світ, 2008.

15. Плющ М.Я., Гринас Н.Я. Граматика української мови в таблицях: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2004.
16. Українська мова: Тестові завдання / За ред. Н.В.Гуйванюк. – К.: Видавничий центр «Академія», 1999.
17. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні; Ін-т української мови. – 4-те вид., випр. й доп. – К.: Наукова думка, 2007.
18. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. – К.: Освіта, 2002.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Диктант з української мови являє собою адаптований публіцистичний або художній текст на 160-185 слів, помірно насичений орфограмами та пунктограмами, що передбачені програмою з української мови як обов'язковий орфографічно-пунктуаційний мінімум.

Основні критерії оцінювання:

- орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;
- помилки в слові, яке повторюється в диктанті кілька разів, вважається однією помилкою;
- помилки на те саме правило, але в різних словах, вважаються різними помилками;
- розрізняють грубі помилки й негрубі (винятки; написання великої літери в складних власних назвах; правопис прислівників, утворених від іменників з прийменниками; заміна одного розділового знака іншим); дві негрубі помилки вважають однією грубою;
- більше трьох виправлень у диктанті вважають за одну орфографічну помилку.

Критерії оцінювання диктанту:

Бали Кількість помилок

1 бал - 15-16 і більше

2 бали - 13-14

3 бали 11-12

4 бали 9-10

5 балів 7-8

6 балів 5-6

7 балів 4

8 балів 3

9 балів 1 + 1 (негруба) -2

10 балів 1

11 балів 1 (негруба)

12 балів – без помилок

Максимальна кількість балів – 12.

Тривалість екзамену з української мови – 60 хв.